

ВСТУП

В умовах радянського тоталітарного політичного режиму проведення демократичних виборів перетворювалося у формальну процедуру. Відсутність будь-якої конкуренції, наявність лише одного кандидата – представника політичної номенклатури, призводило до ситуації, коли на виборах відбувався акт волевиявлення громадян без реального вибору.

В умовах незалежності Українська держава приступила до будови демократичного політичного режиму, одним з основних елементів якого є наявність вільних, чесних, змагальних виборів. Вибори і демократія – нерозривно пов'язані між собою категорії політичної науки. Їхній зв'язок є настільки тісним, що дуже важко зрозуміти, яка з них є причиною, а яка наслідком: з одного боку, складно уявити повноцінне функціонування демократичного політичного режиму без наявності інституту демократичних виборів; з іншого, – вибори повною мірою можуть бути реалізовані лише в умовах функціонування демократії. Вищесказане дозволяє зробити логічне припущення, що вибори є одночасно як атрибутом, так і каталізатором демократії. Адже у повноцінному вигляді вони не можуть існувати одне без одного і, навпаки, у взаємодії сприяють не тільки розвитку демократичного суспільства, але і вдосконаленню організації та проведення виборчого процесу.

Необхідно вказати й на те, що наявність та функціонування інституту виборів ще не є свідченням того, що вони виступають елементом демократії та сприяють її розвитку. Радянська тоталітарна та світова виборчі практики показують, що інститут виборів може функціонувати і в недемократичних режимах, але у цих умовах він є лише інструментом в руках недемократичної правлячої верхівки для легітимації своїх повноважень та зміцнення владних позицій. У недемократичних політичних режимах інститут виборів перетворюється на формальність, яка необхідна для створення позитивного іміджу влади як “ліберальної структури” та пропаганди “демократичних устремлінь” тоталітарних та авторитарних правителів.

Процес демократичних перетворень в Україні засвідчує, що вибори лише за певних умов є елементом демократії та сприяють її розвитку. Щоб стати необхідним атрибутом демократичного політичного режиму, самі вибори повинні мати демократичний характер. Тому вони повинні відбуватися на основі апробованих світовою виборчою практикою та закріплених у законодавстві держави відповідних правових засад – демократичних принципів. Коли під час виборчого процесу всі його учасники будуть неухильно дотримуватись демократичних принципів виборів, то

останні стають формою реалізації принципу народного суверенітету, а їхній результат відобразатиме реальне волевиявлення громадян.

Виборча практика в Україні за роки незалежності свідчить про систематичні порушення демократичних принципів виборів. Більше того, відсутність у нашій державі повноцінного інституту демократичних виборів є однією з основних причин, які не дають можливості міжнародній спільноті остаточно сприймати Україну як посткомуністичну демократичну державу. Саме ця обставина зумовлює актуальність дослідження, оскільки вивчення змісту та особливостей політико-правового регулювання демократичних принципів виборів в Україні, обчислення індексу вітчизняних демократичних виборів не тільки дає змогу зрозуміти їхню сутність, але й сприяє втіленню принципів на практиці. Це, своєю чергою, позитивно впливатиме на демократичні перетворення в нашій державі загалом та зокрема на демократичний характер виборчої практики.

Необхідно констатувати, що в Україні (а це очевидний факт) відсутні комплексні дослідження демократичних принципів виборів як основних атрибутів демократії. Вітчизняні дослідники розглядають деякі з них, але лише в контексті перебігу виборчого процесу. В їхніх працях здебільшого висвітлюються правові аспекти виборчих кампаній. Науковців з певних причин більше цікавлять формальні питання дотримання законності під час виборчих перегонів, ніж політичні наслідки порушення демократичних принципів виборів.

Необхідно наголосити, що характер дотримання демократичних принципів виборів істотно впливає на політичну сферу суспільства. Їхнє дотримання чи недотримання зумовлює конкретні політичні наслідки, які впливають не тільки на ситуацію в державі загалом, але й на розвиток окремої особистості зокрема. Тому стає очевидною необхідність розробки та втілення на практиці комплексної моделі демократичних виборів, яка становитиме собою цілісну систему принципів, дотримання яких гарантуватиме демократичний характер інституту виборів та народовладдя в державі загалом.

Більше того, необхідна розробка методики обчислення демократичності виборів. При цьому варто зауважити, що у вітчизняній політичній науці такі методики відсутні. Це дасть змогу визначати рівень демократичності кожних виборчих перегонів в Україні та їх співвідношення із демократичним ідеалом, з'ясувати еволюцію демократичних принципів виборів, тенденції розвитку виборчого законодавства і виборчої практики в нашій державі. Своєю чергою, це вдосконалюватиме українське виборче законодавство, сприятиме проведенню виборчих кампаній на демократичному рівні.